

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції 19-20 лютого 2008 р. / за заг. ред. О.В.Петренка, О.М.Ічанської. – К.: НАУ, 2008. – 144 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

В.П. Харченко, д-р тех.н., проф., проректор з наукової роботи
Національного авіаційного університету

Заступник голови оргкомітету:

О.В. Петренко, к.психол.н., доц., завідувач кафедри
авіаційної психології, заступник директора з наукової роботи
Гуманітарного інституту НАУ

Члени оргкомітету:

проф. Л.Ф. Бурлачук	проф. О.Р. Малхазов
доц. Т.В. Вашека	доц. О.М. Назарук
доц. О.М. Долгова	доц. Л.В. Помиткіна
ст. викл. В.В.Злагодух	доц. О.В. Сечейко
доц. О.М. Ічанська	проф. В.О. Татенко
проф. Г.В.Ложкін	доц. С.М. Хоружий

Секретаріат конференції

В.В.Злагодух (голова секретаріату)

Е.І.Кологривова

О.В.Івачевська

*Рекомендовано до друку вченою радою Гуманітарного
інституту НАУ (Протокол №4 від 14 лютого 2008 р.)*

© Національний авіаційний
університет, 2008

Валентина Бажанюк

к. психол. н., доцент, м. Київ

Актуалізація потенційної обдарованості студентів в контексті сучасних змін в структурі професійної діяльності

На сьогоднішній день в системі сучасної освіти та психологічної науки виникла гостра потреба у пошуку психологічних технологій щодо розвитку обдарованої молоді. Особливо нагальною є проблема ідентифікації, розвитку наукової обдарованості у природничій та технічній сферах (фізика, хімія, біологія, технічно-конструктивна діяльність).

В цьому контексті постає питання підготовки обдарованої студентської молоді до майбутньої професійної діяльності, актуалізації потенційної обдарованості. Саме тому важливим є вивчення когнітивних, особистісних та соціальних конструктів в структурі науково обдарованої особистості.

Когнітивний конструкт науково обдарованого студента характеризується індивідуальними відмінностями в способах отримання, переробки і застосування інформації, які проявляються в розвиненій просторовій уяві, у сприйманні оточуючого світу образами, символами, семантичному представленні запропонованих ідей, конструюванні нових моделей і т.п.

Однією з концепцій успішної професійної діяльності є трейт-факторний підхід (Ф.Пірсон), який передбачає відповідність діяльності та обдарованості особистості.

Вчений Голланд ідентифікує шість категорій особистості і відповідні види їх діяльності, в яких можна актуалізувати обдарованість:

- 1) реалістичний (прагматичний) – розумні потреби, технічна грамотність;
- 2) конвенціональний – організований, практичний, конформіст;
- 3) ініціативний – підприємливий, який володіє даром переконання, спілкування;
- 4) дослідницький – науково-мислительний з розвинутим абстрактним мисленням, аналогії;

узгодженості сумісних дій. При цьому важливу роль відіграє узгодженість індивідуальних стилів діяльності, психологічним критерієм якої є показник затрат зусиль на „практику”.

В умовах діяльності екіпажів змінного складу результативність роботи буде залежати від того, що буде домінувати в структурі внутрієкіпажних зв'язків: відношення відповідальної залежності, що визначаються соціально значущістю мети сумісної діяльності або емоційні контакти, що виникають завдяки внутрієкіпажному спілкуванню.

Високий ступінь ціннісної єдності не детермінований комунікативною практикою екіпажу, а є наслідком активної сумісної діяльності. Інтеграція особистості члена екіпажу здійснюється шляхом засвоєння цінностей авіакомпанії, реалізації її цілей і завдань. Прийняті норми засвоюються всіма членами компанії і регулюють поведінку авіаційного персоналу. Як свідчать дослідження, пріоритет цінностей в різних організаціях залежить від соціокультурного середовища. Основним принципом соціокультури, за Сорокіним, є поняття „цінність”. Соціокультуру створює людина, і, одночасно, людина є продуктом соціокультури, що від народження засвоює її цінності. У вузькому розумінні „соціокультура” – це одна із цивілізацій. Кожна цивілізація, як соціокультура, неповторна і унікальна, переживає зародження, розквіт і занепад, система цінностей старіє, змінюється, приходять інша система цінностей, що змінює соціосвіт.

Часто в літературі ототожнюються поняття „соціокультура” і „корпоративна культура”. В «класичному» розумінні корпоративна культура є інструментом стратегічного розвитку компанії через стимулювання інновацій й керування змінами. Корпоративна культура дозволяє відрізнити одну організацію від іншої, створює умови для ідентифікації персоналу, генерує приналежність цілям організації, зміцнює соціальну стабільність, є контролюючим механізмом, який спрямовує і формує відношення й поведінку працівників.

Існує ряд досліджень, де визначаються основні похідні порівняльної характеристики ефективності різних типів корпоративної культури, вплив їх на соціально-психологічний клімат організації, залежність від стилю керування та ін., ці

фактори можуть прямо або опосередковано торкатися проблеми ефективності діяльності членів льотного екіпажу. Але дослідження впливу чинників корпоративної соціокультури організації на діяльність членів льотного екіпажу змінного складу, формування правильної поведінки, як необхідної складової культури безпеки авіаційної компанії не проводилось, саме тому ми обрали цей аспект для подальшого поглибленого вивчення.

Олена Ічанська

к. психол. н., доцент, м. Київ

Психологічні особливості стресостійкості студентів

В загально психологічному плані проблема стресостійкості представлена в рамках теорій особистості (G.Allport, H.Eysench, R.Xattell, C.Rogers і ін.), «теорії мотивації досягнення» (D.McClelland і ін.), теорії гомеостазу (У.Кеннон) і стресу (Г.Сельє), теорії адаптаційно-трофічного значення симпатичної нервової системи (Л.А.Орбели), теорії темпераменту і властивостей нервової системи (І.П.Павлов, В.Д.Небиліцин, В.С.Мерлін і ін.) теорії надійності діяльності (Б.Ф.Ломов і ін.), концепції професійної самосвідомості (Л.М.Митина).

Стресостійкість – інтегральна індивідуальна характеристика, що забезпечує біологічну, фізіологічну і психологічну стійкість функціонування та оптимальної взаємодії суб'єкта з навколишнім середовищем в емоціогенних умовах життєдіяльності.

Під нашим керівництвом випускницею Рибалко О. була виконана дипломна робота, метою якої було вивчення рівня та гендерних відмінностей стресостійкості студентів, що навчалися в ІПН НАУ за спеціальністю «Економіка підприємства». Вибір даної експериментальної бази (60 студентів, з них 30 осіб жіночої та 30 осіб чоловічої статі) та умов проведення дослідження (за 2 години перед заключним іспитом) зумовлений специфікою обраної теми.

Для проведення дослідження була підібрана батарея методик: Бостонський тест на стресостійкість, методика самооцінки

стресостійкості С.Коухена та Г.Вілліансон, методика комплексної оцінки прояву стресу Щербатих, методика діагностики стресостійкості та соціальної адаптації Холмса і Раге, методика Спілберга на вивчення рівня тривожності, опитувальник Сандри Бем по вивченню маскулинності-фемініності, методика «Інтелектуальна лабільність».

Основні результати методик дозволили визначити, що у 60% чоловіків високий рівень стресостійкості, у 30% середній, у 10% низький рівень стресостійкості, відповідно у жіночій вибірці 3%, 64% та 33%.

За усіма методиками за допомогою t-критерію Стьюдента були виявлені статистично значущі відмінності між чоловічою та жіночою вибірками, що підтвердило гіпотезу переваги стресостійкості чоловіків.

Визначені психологічні особливості можуть бути покладені в основу розробки навчальних програм, застосовані при організації та проведенні психотренінгових та психокорекційних занять, а також при подальшій розробці актуального в сучасній психології гендерного підходу в освіті.

*Олена Кальчук
м.Київ*

Психологічні особливості мотивації професійної діяльності різних категорій військовослужбовців-жінок Державної прикордонної служби України

Принципово важливим для дослідження психологічних особливостей мотивації є вибір відповідних методик. Аналіз сучасних теоретичних та експериментальних досліджень свідчить, що мотивацію діяльності людини можна адекватно сприйняти та описати з урахуванням трьох компонентів: предметного, соціально-психологічного та особистісного. Враховуючи положення про формування особистості під впливом системи суспільних взаємовідносин, в які вона вступає, ми вважаємо, що

цільспрямовано вивчити мотивацію до професійної діяльності військовослужбовців-жінок можна лише в системі суспільних відносин, в які військовослужбовці-жінки вступають у процесі професійної діяльності.

Розроблені теоретичні положення щодо змісту, структури, динаміки мотивації професійної діяльності військовослужбовця-жінки дозволили здійснити розробку методичного задуму дослідження і провести дослідно-експериментальну роботу з цієї проблеми.

Методичний задум було виконано через послідовне проведення наступних етапів:

По-перше, проведення пілотажного дослідження, під час якого на основі попереднього теоретичного дослідження було уточнено і апробовано перелік окремих мотивів військово-професійної діяльності військовослужбовців-жінок.

По-друге, розробка і обґрунтування показників психологічного явища на різних рівнях, підготовка необхідних методичних прийомів і процедур їх вимірювання.

По-третє, проведення констатуючого експерименту, під час якого визначено зміст, структурно-динамічні особливості, а також типологію мотивації професійної діяльності військовослужбовців-жінок.

По-четверте, проведення змістовно-психологічного аналізу результатів констатуючого експерименту, який включає методи математичної і статистичної обробки отриманих результатів, а також їх інтерпретацію.

По-п'яте, виявлення психологічних умов розвитку військово-професійної мотивації, що сприяє ефективній професійній діяльності військовослужбовців-жінок і на цій основі проведення формуючого експерименту, під час якого досліджено вплив на залежну змінну.

Проведений аналіз теоретичних і методичних підходів до такого явища, як мотивація професійної діяльності військовослужбовців-жінок, дозволяє обґрунтувати її критерії і показники. Ми виділили критерії об'єктивні та суб'єктивні.

Об'єктивним, показником, що характеризує зовнішні результати діяльності, є критерій ефективності професійної діяльності військовослужбовця-жінки. Відповідно у нашому